

ŠPECIFICKÉ PORUCHY SPRÁVANIA

Definície porúch správania

V literatúre sa stretávame s rôznym pomenovaním špecifických vývinových porúch. Termín ĽME (ľahká mozgová encefalopatia) bol nahradený termínom ĽMD (ľahká mozgová dysfunkcia). Pod týmito termínmi sa mohli skrývať rôzne symptómy, ktoré boli ťažko diagnostikované a zaraditeľné. Kritériá diagnostiky sa zdokonaľujú v závislosti od nadobúdaných vedomostí a dostávajú nové klasifikácie.

V súčasnej dobe sa pre vývinové poruchy používajú dva klasifikačné systémy:

1. **MKCH-10**, Medzinárodná klasifikácia chorôb. Ide o systém Svetovej zdravotníckej organizácie (The International Classification of Diseases, 10th edition; ICD-10)
2. **DSM-IV**, The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 4th edition. Ide o klasifikačný systém Americkej psychiatrickej asociácie.

Tieto systémy obsahujú diagnózy z oblasti rovnakej problematiky. Názvy diagnóz, vymedzenie príznakov správania vymykajúceho sa norme, sú rôzne. DSM-IV vyžaduje, aby šesť a viac symptómov príznačných pre hyperaktivitu a impulzivitu (hyperaktivita obsahuje šesť symptómov a impulzivita tri symptómy) pretrvávalo najmenej šesť mesiacov a ich následkom je neprispôsobivosť dieťaťa. Je možné, že deti bez symptómov nedostatočnej kontroly impulzivity by mohli spĺňať diagnostické kritériá pre ADHD. MKCH-10 vyžaduje aby aspoň jeden s príznakov impulzivity pretrvával po dobu najmenej šiestich mesiacov. MKCH-10 nezachytáva menej výrazné poruchy správania, čo môže mať dôsledok absencie špeciálnej výchovy a podpory.

Špecifické poruchy správania

sú podmienené narušením čiastočných funkcií, ktoré sú zodpovedné za riadenie, reguláciu a integráciu rôznych prejavov správania jednotlivcov, u ktorých nie je znížená inteligencia. Príčinou ťažkostí je hyperaktivita, neschopnosť sebakontroly a sebaregulácie, alebo závažné narušenie pozornosti. Takto postihnutí reagujú nežiadúcim spôsobom, avšak podstatou správania nie je negácia bežných noriem správania, ale neschopnosť svoje správanie ovládať, alebo vnímať čo je od neho v určitej situácii očakávané.

Porucha pozornosti - ADD, Attention Deficit Disorders, (klasifikačný systém DSM-IV) je vývinová porucha charakteristická neprimeraným stupňom pozornosti. Ide o neschopnosť zamerať pozornosť hlavne na informačný proces.

Porucha pozornosti s hyperaktivitou - ADHD, Attention Deficit Hyperactivity Disorders, (klasifikačný systém DSM-IV) je vývinová porucha charakteristická veku dieťaťa neprimeraným stupňom pozornosti, hyperaktivity a impulzivity. (Podľa klasifikačného systému MKCH-10 ide o hyperkinetickú poruchu.)

Iné poruchy správania

Jedná sa o poruchy, ktoré môžu byť pridružené k poruchám pozornosti, alebo sa môžu mylne javiť ako poruchy pozornosti.

Porucha správania je charakterizovaná asociálnym, delikventským alebo agresívnym vzorcom správania. Môže sa prejavovať už v ranom detstve agresivitou, klamaním, krádežami, opakovaným porušovaním pravidiel, ktoré majú tendenciu pretrvať do dospelosti.

Emočné poruchy sú sprevádzané kolísaním emočných ladení, pretrvávajúcou zlou náladou, negatívnym pohľadom na svet, poruchou spánku a chuti k jedlu, ťažkosťami s myslením a koncentráciou, úzkosť niekedy aj myšlienky na samovraždu, vyhýbanie sa spoločnosti, nízkou toleranciou záťaže.

Úzkostné poruchy sa prejavujú strachom, úzkosťou napríklad z odlúčenia, z neznámych ľudí, z nových miest, zo záťažových situácií atď.

Obsedantno-kompulzívne poruchy – OCD sa prejavujú nutkavou potrebou urobiť nejakú činnosť, vykonať rituál alebo sa zobrať nejakou predstavou. Čím viac sa postihnutý bráni naplniť tieto potreby, tým sa nutkanie až neznesiteľne zväčšuje.

Tourettov syndróm sa vyznačuje opakovanými záškľbmi tela. Tieto motorické tiky môžu byť sprevádzané s vyrážanými zvukmi, vokálnymi tikmi. Potláčanie zvyšuje napätie. Tieto obtiaže sa prejavujú okolo ôsmeho roku a niekedy pretrvávajú do dospelosti.

Autizmus, Aspergerov syndróm. Autizmus je charakteristický silnou orientáciou na vlastnú osobu a poruchami správania sa medzi ľuďmi a pri medziľudskej komunikácii a postihuje 2-4 z 10 000 detí, chlapcov približne trikrát častejšie než dievčatá. Podľa stupňa závažnosti ochorenia sa rozlišuje psychogénny a somatogénny autizmus a aj Kannerov a Aspergerov syndróm. V prvom rade možno príčiny hľadať v telesných faktoroch ako sú genetické a neurobiologické zmeny. Okrem toho môžu vedľajšiu úlohu zohrávať aj psychologické aspekty. Deti sú často nápadné už v dojčenskom veku svojím nedostatočným nadväzovaním kontaktov s blízkymi osobami. Neskôr prejavujú málo záujmu o napodobňovanie vzorov a nadväzovanie priateľstiev. Narušený je aj vývin reči a kreativity.

Liečba spočíva v behaviorálnej psychoterapii so silným začlenením rodičov, v logopédii, liečebnej gymnastike a liekoch. V posledných rokoch sa v tlači viackrát referovalo o dobrých výsledkoch dosiahnutých hrou so skrotenými delfínmi. Často je nutná starostlivosť v špeciálnych zariadeniach aj vo veku dospelosti.

Psychotické poruchy spôsobujú stratu kontaktu so skutočnosťou. Postihnutí počujú vo svojej hlave hlasy, trpia halucináciami, ktoré považujú za skutočné.

Porucha opozičného vzdoru – ODD, oppositional Defiant Disorders, sú sprevádzané častými výbuchmi, nadmernou hádavosťou s dospelými, opakovaným odmietaním plniť požiadavky dospelých, obviňovanie druhých z vlastných previnení, urážlivosťou, častým rozhnevaním sa, úmyselným obťažovaním druhých, zlomyseľnosťou, pomstychtivosťou, stratou schopnosti prispôbiť sa.

Agresivita sa prejavuje nedostatkom sebaovládania, neznášanlivosťou, antisociálnym správaním ako bitky a krádeže.

Poruchy príchylnosti sú spôsobené opakovaným alebo dlhodobým odlúčením od rodičov alebo problémovým vzťahom s rodičmi. Táto porucha sa prejavuje napríklad zlým sebaovládaním, krátkodobým udrzaním pozornosti.

Nadanie

Aj nadanie môže byť sprevádzané prejavmi podobnými prejavom špecifických vývinových porúch správania ale aj iných porúch správania. Objavujú sa napr.:

- hyperaktivita,
- odmietanie autority,
- neprispôsobivosť v komunite rovesníkov,
- sociálna plachosť,
- individualizmus,
- zvýšená senzitivita.

Nadanie zasahuje celú osobnosť jedinca. Vývin je charakterizovaný asynchronnosťou a vyžaduje si adekvátne poznanie a s tým súvisiace špeciálne pedagogicko-psychologické prístupy. Ak sa k nadaniu pridruží porucha správania jedinec akoby bol s dvoma diagnózami. Ide o zložité zlúčenie, v ktorom sa porucha správania a nadanie navzájom ovplyvňujú a vytvárajú jedinečný vzorec osobnosti dieťaťa s potrebou individuálneho prístupu pri výchove a vzdelávaní.